

Antoni Arrizabalaga i Blanch

Conservador del Museu de Granollers

EL MONTSENY**UN DEBAT PER AL FUTUR**

44

S'ha obert un intens debat sobre el futur del parc natural del Montseny.

Les jornades "El Montseny i el futur" han estat organitzades per qui té la tutela del Pla Especial, la Diputació de Barcelona, que té amb el suport explícit, però també desmentit, de diverses organitzacions sectorials, des de gremials a conservacionistes, amb interessos en el Montseny. Com pot veure's en aquest primer punt el debat ja és encès, i pel que fa als diferents sectors, coincident (!). Caldrà veure també si ho és, encès i coincident, en el fons del tema a debatre: la forma i la validesa de la protecció dels espais naturals, en aquests punts, almenys, el debat no serà inútil.

Amb el propòsit d'entrar en debat i oferir, en la mesura del possible, pautes i criteris sobre el futur del Montseny, encetem aquest article que recull l'opinió de qui el signa.

La figura de parc natural, és potser un model caduc? Si partim del model tal com es va crear al començament de segle, hem de concloure que la realitat d'aquell moment i la d'ara s'assemblen tant com un ou i una castanya. En un primer moment creïem suficient protegir espais delimitats, com a mostra dels béns de la natura, de l'impacte de la industrialització. Les perturbacions ambientals sa-

bem que tenen implicacions prou amples com per afectar la realitat d'espais naturals ben protegits. Diguem-ne pluja àcida, canvi climàtic, necessitats socials d'explotació o d'ús, ...; tot és generat fora de l'espai natural i tot té una decisiva repercussió en el futur d'aquests espais.

Com es pot veure, la protecció dels béns del patrimoni natural dins la figura concreta dels parcs naturals comporta limitacions d'actuacions artificialitzadores dins l'espai declarat, però en cap cas porta implícita una limitació exterior. Això fa que, amb el temps, els espais naturals esdevinguin illes protegides en un entorn no solament massa contrastat sinó excessivament hostil.

Així, per a moltes espècies, és inútil pretendre'n la protecció en parcs de dimensions estretes (com ho són, per altra banda, tots els espais naturals del nostre país). La majoria de les espècies de fauna més protegides tenen una gran mobilitat i unes necessitats reals d'espai molt grans per mantenir una població mínimament viable. Així es fa poc segura la seva permanència en els espais naturals, que tan sols els ofereix un refugi ocasional o, si més no, un refugi per a uns pocs individus, del tot insuficients.

En situacions d'aïllament les poblacions protegides en espais delimitats no tenen opció a un relleu i una incorporació de nous individus externs. També es fan evidents els problemes generats per poblacions animals més nombroses del que permet la producció mateixa de l'espai protegit, però que són del tot sostingudes per recursos externs; amb una confrontació conseqüent d'interessos cada vegada que les masses afamegades es mouen d'un lloc a l'altre.

Així hem de concloure que un ús excessivament permisiu amb l'espai extern accentua l'aïllament dels espais protegits i les pressions d'interessos i d'impactes plens d'artificis sobre el sistema natural que cal protegir. Hi ha un contrasentit evident entre el desenvolupament que es pretén fer, o senzillament que es va fent tot sol, en les comarques que envolten el Montseny, i una pretesa protecció més gran del massís (que tot ciutadà comenci a preguntar-se sobre el Pla Territorial de Catalunya, quin és el model de creixement del país per als propers anys, i no tant on llençar les maleïdes escombraries).

Així, la protecció d'espais ben delimitats territorialment i que abracen paisatges molt singulars, seguint el model de parcs naturals, s'ha de corregir i donar

La Costanya, parròquia, avui dia practicamente abandonada. Foto: T. Arrizabalaga

una cobertura més àmplia de mesures de conservació sobre el territori. Amb aquesta finalitat neix el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), com un intent de corregir l'excés d'aïllament dels espais naturals. També neix amb un marcat interès polític de percentualitzar la superfície protegida a Catalunya sense dotar-la encara de protecció real. Alhora és un model amb propietat distributiva envers el territori, i així el seu desenvolupament ha de permetre una estructura contínua dels espais naturals. El model del Parc Natural no és caduc: és el primer capítol per assolir una protecció integral del patrimoni natural independentment d'on estigui situat.

Per altra banda cal debatre si les mesures proteccionistes actuals accentuen (o si tan sols mantenen) la diversitat o marquen un inevitable procés d'uniformització i consegüentment de simplificació. Normalment protegim un territori en valorar la diversitat tant a nivell de components específics com de comunitats, de paisatges, per utilitzar un llenguatge intel·ligible. El cas del Montseny és un clar exemple d'espai divers en paisatges, i aquest és bàsicament el seu valor més preuat. Molts d'aquests paisatges tenen un component humà molt important i en molts casos decisiu. El mosaic de paisatges montsenyencs és originat en bona part com a reacció a una comunitat humana que els ha explotat amb criteris diversos, com és propi d'una economia de muntanya que n'aprofita els recursos sense una excessiva especialització.

El Montseny com a Reserva de la Biosfera, dins el Programa MAB ("Home i Biosfera") de la UNESCO, ha de fer compatibles la protecció de la natura amb el sosteniment de la comunitat humana i mantenir aquestes formes d'economia tradicional. Aquesta pretensió és contradictòria amb la realitat actual de les directrius econòmiques, sobretot pel que fa a la política agrícola.

Com a fet que podem constatar en el Montseny, com en altres espais protegits on es mantenen les explotacions dels seus recursos, es produeix una sectorialització de les activitats de producció primària cap a l'explotació de tipus recol·lector: activitats forestals i extractives (mineria i aigües), en detriment de l'agricultura i la ramaderia. Per altra banda, el sector terciari s'especialitza cap a les activitats de tipus turístic.

Cal dir que la trivialitat o la marginalitat que pren el sector agrícola, comporta una pèrdua paisatgística important. L'efecte sobre la qualitat del paisatge pot fer perdre part de l'atractiu turístic que en aquest moment té el massís. Però també és important la pèrdua d'hàbitat per a moltes espècies de flora i fauna lligades als conreus, o que des d'altres medis hi recerquen recursos temporalment.

Si aquesta recessió agrícola té una repercussió impor-

Feixes conreades a la Calma. Foto: T. Arrizabalaga

tant sobre la qualitat dels paisatges montsenyencs, no la té menys la gestió cada vegada més homogènia del bosc. Podem constatar una uniformització pel que fa als aprofitaments forestals, i també en alguns casos el que no hi hagi cap mena d'aprofitament. Pel que fa als primers casos, la gestió de les finques es fa segons els tipus d'aprofitament que es vol obtenir, en el darrer cas moltes vegades no se'n fa cap. És evident que cal fer una gestió forestal que potencii els valors paisatgístics, tant per a finques amb els típics aprofitaments forestals, com per a aquelles que no en tenen. Aquests valors paisatgístics, ecològics, accentuaran els nous valors econòmics dels espais protegits: els valors turístics. No es tracta ja de demanar subvencions per a explotacions agràries o forestals, es tracta de gestionar el paisatge. El pagès i el bosquerol han de ser gestors del paisatge, sempre en la mesura que així puguin reconduir nous recursos econòmics per mantenir aquestes activitats tradicionals. La protecció d'un paisatge on l'home ha estat un element decisiu en la seva formació, requereix mesures per protegir tots els elements actuant, i l'home n'és un.

El Montseny és visitat anualment per una comunitat de ciutadans igual al 20% de la població de Catalunya. Es fa difícil trobar altres "espais públics" amb una rendibilitat social tan gran. Aquest fenomen ha estat la causa directa de l'explosió de l'oferta turística en el massís. Aquesta rendibilitat social no es correspon de cap manera amb una dotació suficient de recursos econòmics per part de l'administració. Una dotació que ha d'estar en relació amb la comunitat que se'n fa beneficiària: el visitant. Una dotació que bàsicament ha de repercutir en qui manté el recurs: l'habitant. I tot en nom d'aquesta comunitat que fa la seva contribució i espera una bona gestió pública del que considera el seu parc natural senyer; perquè continui sent el seu Montseny, com ho va ser per a aquells que li donaren el nom.